

ARHITEKTURA ŠIROKE GESTE

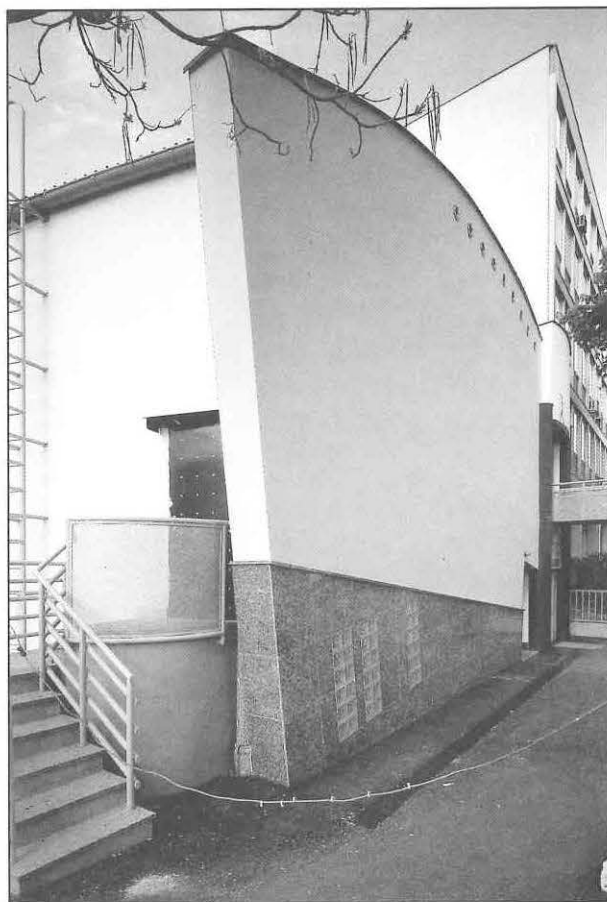
SANDRA KRIŽIĆ ROBAN

Kada sam prije nekoliko godina proučavala vrijednosti novoizgrađene zagrebačke arhitekture, od soliterne izgradnje, stanogradnje pa do uređenja interijera, Zagreb se u nesvakidašnjem buđenju, ponovo počeo osvrtni oko sebe. Bilo je to vrijeme Univerzijade, koja je inicirala mnogo objekata kraj kojih danas prolazimo ne razmišljajući više o vremenu kada je "Trg Republike" bio mračno mjesto slučajnog prolaska tramvaja i njihovih putnika. Razina urbaniteta i našeg odnosa spram njega u tih se nekoliko godina uistinu promijenila. Dijelovi koji nikada nisu dobili mogućnost postati nužnošću ovoga grada danas svojim više ili manje uspješnim kućama ostavljaju dojam mnogo bolji no što je bila slika Zagreba šezdesetih i naročito sedamdesetih godina.

Određeni zalet izgradnje s vremenom je zastao, bolje rečeno, usmjerio se na arhitekturu koja svojom pojavnošću ne pretendira postati isključivim remek-djelom, već prije potrebom kakvu grad i njegovih otprilike milijun stanovnika imaju. Govoriti danas o arhitekturi u Zagrebu, i to onoj novoizgrađenoj, izaziva u mnogim sredinama iritantne situacije. No bez obzira na trenutačno stanje, i uz uvažavanje činjenice da nam je obnova porušenoga primarna, slika Zagreba i njegove arhitekture i te kako određuje vizualni identitet Hrvatske, koja se osim svojom poviješću mora predstavljati i suvremenosti. A arhitektura je medij kojim se to postiže na najbolji način.

Prije četiri godine Andrija Rusan zajedno sa svojim suradnicima organizirao je izložbu pod nazivom "Zagreb, ah, Zagreb". Ona je vizualni identitet grada djelima suvremenog oblikovanja i ljudima koji se njime bave prezentirala u mnogim svjetskim galerijama. U predgovoru katalogu izložbe Rusan je pisao: "... grad je nešto što živi. A kad 'to nešto' umre, grada više nema. Nema mrtvih gradova, ima samo bivših gradova. A Zagreb? Ah, Zagreb! Uvijek smo bili sretni vraćajući se u njega i k njemu." Nakon nekoliko godina taj "povratak" gradu osjeća se u njegovu djelu. Nakon nekoliko interijera, nastalih u posljednjih nekoliko godina, kao i obiteljskih kuća, Rusan je započeo suradnju na preuređenju i dogradnji hotela Esplanade. Zadatak je ne samo interpolacija u visoko vrednovanoj urbanoj jezgri grada, već i pružanje nove mogućnosti hotelu građenom "na rubu" Donjega grada, kojemu je s vremenom devastiran nekadašnji sjaj.

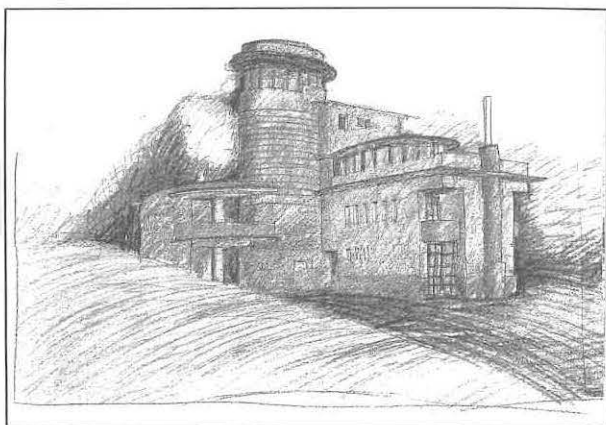
Suradnja je počela postupnim preuređenjem poslovnih prostora, koje ovaj hotel nudi u najam. Nekolicina salona te njima pristupni dijelovi hodnika oplemenjeni su izborom izuzetnih materijala, koji svojim luksuzom potpuno odgovaraju imageu jednog od dvije stotine vodećih svjetskih hotela. Nakon tog posla uslijedio je natječaj za uređenje "Oleander terase". U prvoj fazi rješenje je poštovalo zadane uvjete: riječ je bila o prigradnji uz istočnu fasadu; svojevrsna ravnoteža sa sjeverozapadno postavljenim "Bistroom". No nezadovoljni onime što je zadatak nudio, arhitekti koji su sudjelovali u natječaju ponudili su svoje "vizionarske" projekte. Onaj Rusanov dobio je najviše ocjene.

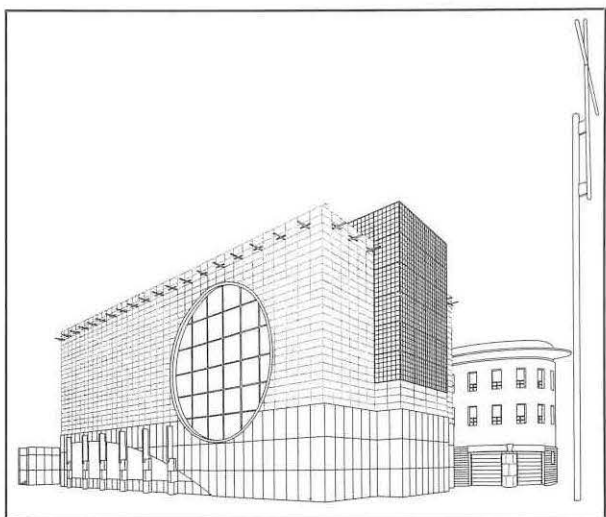
ANDRIJA RUSAN: kuglana »Medveščak«, Zagreb, 1990.

Uređenje "Oleander terase" predviđa izgradnju paviljona ovalna oblika, koji se smješta na razini postojeće terase. Oval izlazi izvan postora koji danas terasa zaprema; svojim konusom blago prodire u prostor parka koji će se oblikovati iznad shopping-centra u za to predviđenom podzemlju. Oblik ovala ponavlja se oblikovanjem parkovnog zelenila, koje u sebi sažima i raspršuje kretanje. Ulazi u ovalni paviljon smješteni su s njegove sjeverne i južne strane, a mogućnost nesmetanog prostornog kretanja upotpunjava se mogućnošću pogleda koji ne priječe zidovi.

Istočno pročelje paviljona ritmizirano je stupovima ovalna presjeka, te se idejom nastavlja na gigantski pilastarski red istočne fasade hotela. Atika paviljona izvodi se u valovitom patiniranom limu, a jednoličnim ritmom korespondira s plitkim udubljenim dekoracijama okolne arhitekture. Zabat paviljona pretvara se u postmodernističko vrednovanje arhitekture, te nastojanje da se određeni arhetipovi zabilježeni u našoj (pod)svijesti naglase svojom pojavnošću i materijalom. Piramida na vrhu naglašava novoizgrađeno, no isto tako poštuje i vrednuje zabat

A. R.: Kuća »Č«, Zagreb, 1990.

A. R.: Crkva Sv. Ivana Evanđelista u Utrinama, Zagreb, 1991.

hotela, potencirajući njegovu simetričnost. Poput znaka piramida naslućuje središnje mjesto ovala, oko kojega se događa kretanje u raznim pravcima.

Ovalni paviljon uvodi u prostor restorana "Rubin", a on nas logikom kretanja kroz prostor vodi u još jedan restoran kojemu predstoji temeljito uređenje, "Tavernu". Drukčiji po karakteru uređenja i ponudi, ovi prostori pružaju novu mogućnost hotelu, i to upravo rušenjem niza zidova koji su iz bogatstva prostorne širine s vremenom činili nizove malih loše povezanih struktura. Otvorenom gestom Rusan nudi nov doživljaj, potrebu da se nakon dugotrajna skrivanja počnemo radovati svijetlim, prostranim dvoranama. Potrebu da ljudima pruži užitek boravka i svaki put novo suočavanje s nizom izvanredno domišljenih detalja Rusan u slučaju hotela Esplanade potencira kretanjem i istraživanjem te ulaskom ovala u korpus zgrade. Poput plimnog vala taj "sudar" zahtijeva naše kretanje.

Uređenje interijera zahtjevan je posao za arhitekta; ulaskom u strogo određen prostor, kod kojega najčešće ne postoji mogućnost igre pokretanjem plohe зида, arhitekt se često bavi više dekoracijom negoli potrebom strukturiranja prostornih cjelina. Prilikom uređenja caféa "Kvak" u Martićevoj ulici Andrija Rusan iskoristio je sve prednosti visokoga i dovoljno dubokog prostora unutar kojega razvija omiljenu temu arhitektonskog uobličavanja prostornih struktura po horizontali i vertikali. Smještajući šank desno od ulaza, te puštajući da lagana metalna konstrukcija ostane vidljiva, Rusan u sredinu prostora postavlja stubište kružna presjeka, koje vodi na kat galerije. Ona pak ponavlja kružnu formu, a metalnom rupičastom oplatom ne zatvara gornji prostor od ostalih zbivanja. Ritmiziranje u dubinu postiže se nizanjem malih sjedećih cjelina, čiji su nasloni klupa upotpunjeni stolicima. Prednji je prostor prizemlja ukrašen zrcalima, koja su dovoljno dekorativna a neopterećujući detalj. Oplata šanka, rađena je konfrontiranjem nekoliko različitih ploča metala i drva, smanjujući jednoličnost površine koju prekrivaju. Svaki detalj toga interijera iznadauje svojom dotjeranošću i vrsnom izvedbom. Neki nedostaci prostora, poput odvodnih cijevi, inventivnošću arhitekta pretvoreni su u detalj pokretanja stropne mase, koji valovitošću limenih ploča navodi na kretanje.

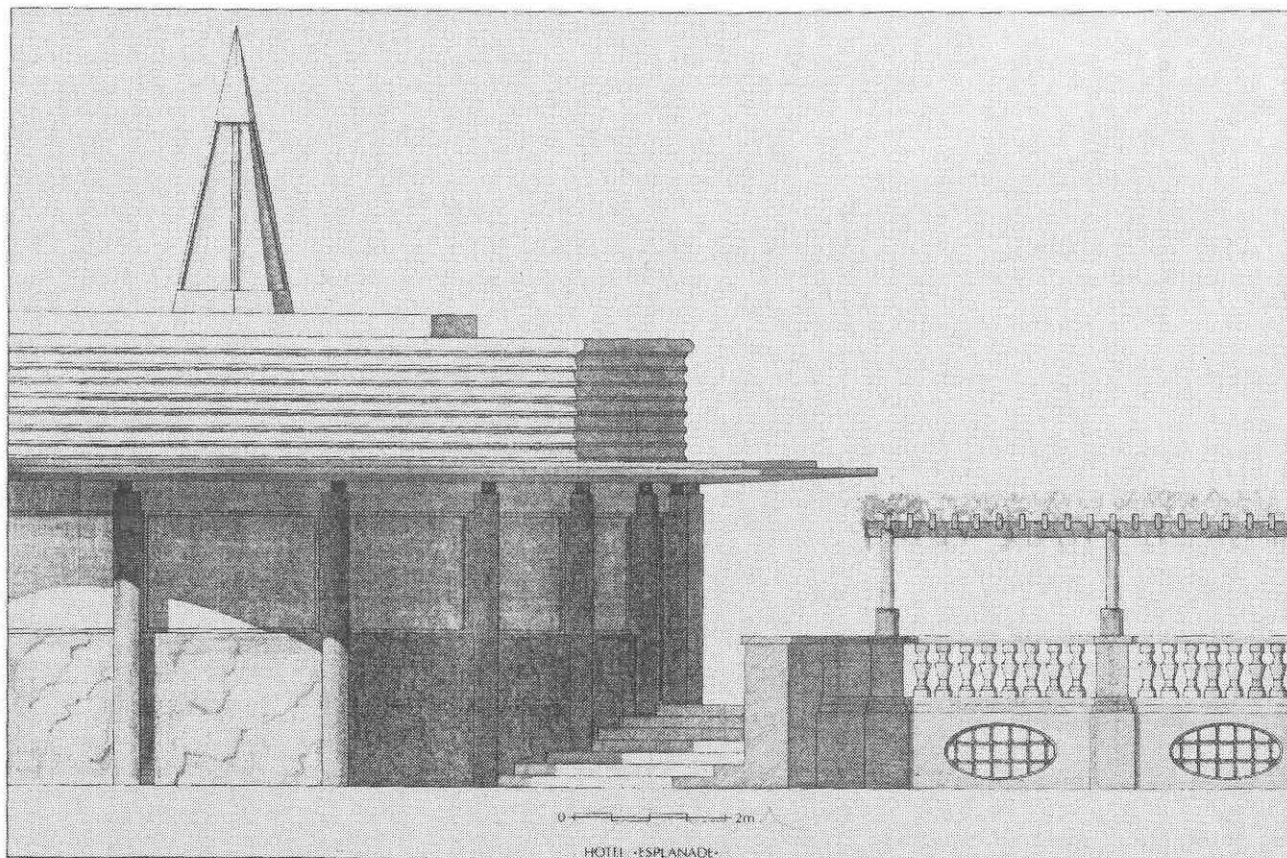
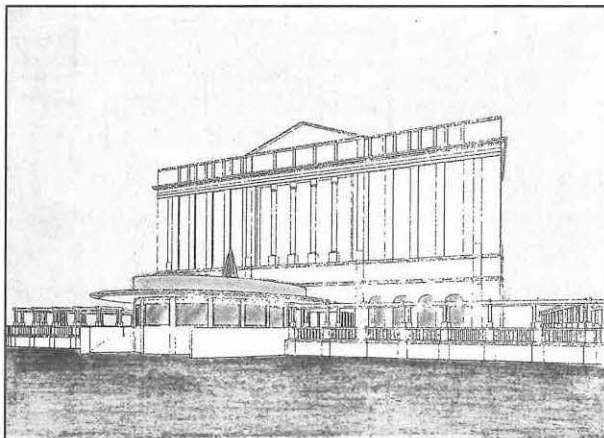
Postava stubišta dokazuje princip projektiranja kod kojega svaki prostor posjeduje svoje "srce", točku sažimanja i širenja snage kretanja. Galerija je u ovom primjeru nastala potrebom koju nameće logičko kretanje unutar zadanoga зида. Njezin centralni postav omogućuje sagledavanje volumena galerije s više strana, jer se masa oslanja na pilon u središtu i na samo stubište, čija je konstrukcija prekrivena metalnim pločama obojenim posebno odabranim tonom boje. Usklađenošću svih prostornih elemenata – boje, izbora materijala i namještaja – te odmjerenom upotrebom konstruktivno-dekorativnih eleme-

nata Rusan je ovim interijerom uspio objediniti arhitektonske teme koje nalazimo u njegovu radu, a koje su lakše izvodljive ne nekoj većoj prostornoj cjelini.

Upravo takvu mogućnost da oprostore težnju strukturiranja te kretanja po horizontali i vertikali Rusan je dobio kućom Č. u Remetama. Slobodan prilikom projektiranja, ovdje je imao mogućnost iskušavanja i potvrđivanja svojih arhitektonskih tema. Kuća se nalazi na brežuljkastom terenu, u neposrednoj blizini škole i niza arhitektonski bezvrijednih cjelina. Izvrsno smještena unutar krajolika, od kojega akumulira sve vrijednosti, kuća Č. anticipira potencijale toga nedovoljno iskorištenog dijela grada. Svaka fasada pruža novu vizualnu senzaciju. Prilazni dio s istočne i južne strane pokrenutošću zidova prema van te prodiranjem drvenih greda u prostor direktno se obraća posjetiocu, nudeći neke svoje prostorne mogućnosti na čitanje već izvana. Zapadna fasada naglašava vertikalu dimnjaka, iza kojega se smjestila terasa i spavaća soba ovalna presjeka. Oval i valovito pokrenuta zidna masa teme su koje Rusan ponavlja nekoliko puta u ovom primjeru. Koliko je taj estetski trenutak raznolik, vidi se već iz tretmana fasada. Sa sjeverne strane stubište svojim elipsoidnim presjekom zatvara "toranj"

čija je kruna sintagma djelatnosti vlasnika. Njegov radni kabinet na vrhu svih zbivanja pridonio je izgradnji.

Potreba da u prostoru koji projektira ostvari logiku intuitivna kretanja Rusan ovdje dovodi do savršenstva. Jasno razgraničujući javni od onoga najintimnijeg prostora, autor omogućuje širenje nadgrađivanjem koje djeluje prirodno poput cijepanja stanice ljudskog organizma. Terasa prizemlja valovitim pokretom zadire u krajolik, dopuštajući da

A. R.: Paviljon »Oleander« hotela »Esplanade«, Zagreb, 1991.

se ispod njezine površine odvijaju sadržaji potpune relaksacije i ugođe vlasnika. Naime, u kosinu terena smješten je bazen, sauna, te ostali prostori namijenjeni razonodi. Prizemlje je rezervirano za kuhinju, blagovaonicu i dnevni boravak. Na prvom katu nalazi se spavaća soba, čije ovalno smještanje u sredini dalje u prostoru razvijaju drvene grede koje se radijalno šire. Ta je "lepeza" upotpunjena izuzetnim i ničim ometanim pogledom na Zagreb. Na prvom katu nalaze se dječje sobe, koje se također koriste naglašenom dinamikom ostvarenom ritmom greda i prozora. Krovšte ovog dijela kuće blagim lukom nadsvoduje sve do sada spomenute prostore. Radni kabinet završni je znak, poput staklene piramide na krovu paviljona Esplanade.

Elipse koje Rusan "nosi u sebi" ponekad se javljaju iz nužde. No u spomenutim primjerima one određuju prostor i kretanje unutar njega. Ostale se strukture interijera kao i eksterijera u nekim slučajevima povezuju valovitim zidom, koji iza sebe može skrivati neku nužnost. Težnja za funkcionalnošću, za arhitekturom koja je u svojoj ideji jasna, čista, te maksimalno dobro napravljena, elementi su Rusanova rada. Nažalost, neki od ranijih primjera koji svjedoče o toj intenciji danas su potpuno devastirani. Naročito kuglana Medveščak, prostor koji vlasnici nisu bili kadri održati onakvim kako je zamišljeno. Elegancija detalja, njihova jednostavnost ali i potpuna dorečenost kvalitete su vidljive kod svakog primjera. Oko osjetljivo na zbivanja uokolo bilježi najrazličitije mijene, poštujući kontekst bez namjere njegova izravnog nastavljanja. Radost projektiranja u Rusana se upotpunjuje nizom suradnika koje okuplja, i kojima pruža raznolike mogućnosti.

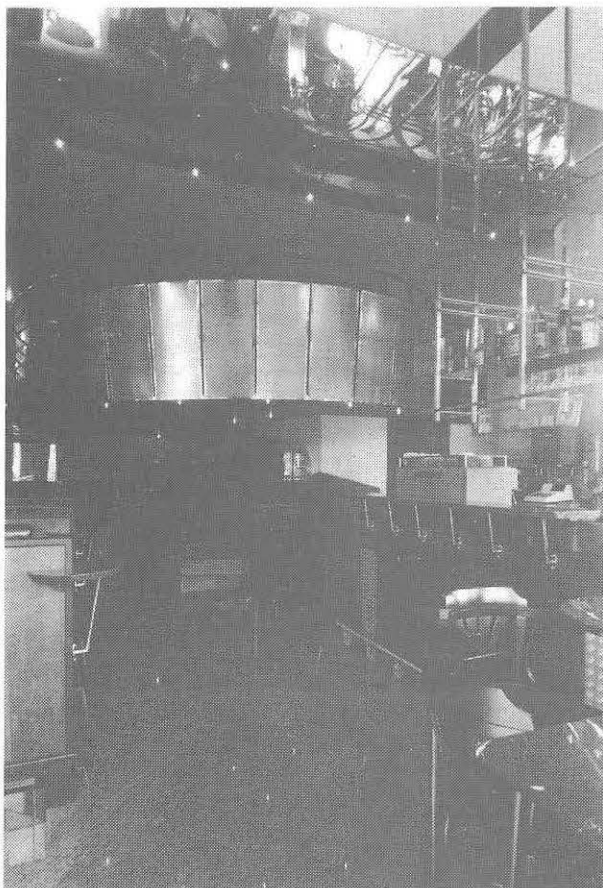
Njegov projekt za župnu crkvu Sv. Ivana Evanđelista u Utrinama u Zagrebu, osim gotovo već obavezne elipsoidne prostorne strukture, želio je svetom mjestu baštiniti rukopise najsuvremenijih autora, poput Bane Milenkovića. Korpus crkvene zgrade Rusan je u natječajnom projektu optočio prozračnim vijencem napravljenim od naopako u zid utisnutih križeva. Oni pak promjenom svjetla ostavljaju sjenu – znak križa.

Okrećući se sebi i svojim mogućnostima, za sada u Zagrebu nećemo graditi landmarkse koji bi intenzivno utjecali na promjenu vizualnog identiteta koji baštinimo kroz stoljeća. Mogućnost izazova dogradnje hotela Esplanade odredit će naše vrijeme više nego neki poslovni toranj bez prave svrhe koja ga obvezuje. U "malom" mjerilu koje nam zadaje grad Rusan poštuje duh mjesta ostavljajući duhu vremena svoj talent i umješnost. Umjetnosti i zanatu arhitekture.

Summary

Sandra Križić-Roban: "Architect of a wide gesture"

Architect Andrija Rusan in his latest projects concerning the design of a terrace, a pavilion and two restaurants at the Esplanade hotel, as well as the interior of a cafe and a family house, emphasizes spatiality and both horizontal and vertical structures. The theme of the ellipse can be followed in all of his recent works - condensing and then dispersing the movement and space are rhythmicized through imaginative details and a perfect realization. A desire for functionalism, for an architecture that will essentially be pure, clear and accomplished most perfectly, is characteristic of Rusan's work. Respecting the context of place, by interpolating into highly graded city core he contributes the recognition of change that occurs with time, without the characteristic postmodern exaggeration.

A. R.: Café »Kvak«, Zagreb, 1992.

FOTOGRAFIJE: Damir Fabijanić